

Специфіка виконання рішення суду про усунення перешкод у побаченні з дитиною під час реалізації гарантій виконавчого провадження

Наталія Степаненко,

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6216-2206*

Данило Кубрак,

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: kubrakda@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0000-4865-9988*

Конвенцією про права дитини визначено, що держави-учасниці мають докладати всі можливих зусиль для забезпечення загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини [1]. Тому одним із ключових прав батьків та дітей, яке відіграє важливе значення для здорового та гармонійного розвитку сім'ї, є право на спілкування. За приписами ст. 153 Сімейного кодексу України, таке право може бути обмежене лише за законом [8]. Однак, на жаль, непоодинокими є випадки, коли в результаті окремого проживання один із батьків здійснює перешкоди у побаченні іншого з дитиною, а тому виникає необхідність захисту прав дитини у подібних ситуаціях, в тому числі за допомогою судового механізму. Наведене актуалізує дослідження специфіки виконання рішення суду про усунення перешкод у побаченні з дитиною в контексті реалізації гарантій виконавчого провадження.

Батьки, які проживають окремо, часто стикаються із перешкодами у спілкуванні зі своєю дитиною та у її вихованні. Це може бути викликано різними причинами, такими як розлучення, розбіжність у поглядах на виховання, віддаленість один від одного та багато іншого. Тому положеннями ст. 159 СК України передбачено можливість звернення до суду з позовом про усунення перешкод у побаченні з дитиною [8], оскільки останні руйнують зв'язок між дитиною та її батьком/матір'ю, що суперечить сімейним цінностям та не відповідає якнайкращому забезпеченню інтересів дітей.

У разі встановлення судом, що той із батьків, з ким проживає дитина, штучно створює обставини, через які інший із батьків не може нормально зустрічатися з дитиною, суд приймає рішення про усунення таких перешкод та встановлює спосіб та порядок участі у вихованні дитини. З аналізу судових документів, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень, вбачається, що останні можуть загальний (спільний відпочинок батька з дітьми за кордоном, в присутності матері) [6] та детальний (встановлено конкретні дні та час зустрічей та спілкування за місцем проживання дітей або у місці, визначеному за попередньою домовленістю батьків) характер [7].

Незалежно від того, який саме спосіб та порядок обрано судом для захисту

права батьків та дітей на спілкування, відповідне рішення суду, згідно із ст.129-1 Конституції України [2], підлягає обов'язковому виконанню боржником. Тому в ст. 64-1 Закону України «Про виконавче провадження» визначено специфіку виконання рішення суду про усунення перешкод у побаченні з дитиною [3].

Насамперед зазначено, що виконання відповідного судового рішення передбачає забезпечення боржником побачень для стягувача з дитиною в спосіб та порядку, визначеному судовим документом. З метою встановлення ефективності реалізації цього рішення, виконавець уповноважений на проведення перевірки, шляхом присутності у вказаний судом час та місці на побаченні дитини із її батьком/матір'ю, або у разі невизначеності останніх, самостійно визначити час та місце побачення для проведення такої перевірки.

За результатами проведеної перевірки виконавець може констатувати фактичне невиконання судового рішення. Тому приписами ст. 64-1 Закону України «Про виконавче провадження» закріплено повноваження останнього щодо складення акту та постанови про накладення на боржника штрафу у розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3], що в 2024 році становить 1700,00 грн., а також попередження про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 382 Кримінального кодексу України. Повторне невиконання боржником рішення суду також спричиняє складення виконавцем відповідного акту та винесення постанови про накладення штрафу у подвійному розмірі. Окрім того, виконавець зобов'язаний вжити й інші заходи для примусового виконання досліджуваного рішення, а саме: надіслати до органів досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення; винести постанову про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві керування транспортними засобами; звернутись до суду з поданням про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України тощо [3].

В цьому контексті важливо враховувати, що окреслені негативні наслідки можуть виникати лише у разі відсутності поважних причин для невиконання рішення суду. З цього приводу викликає інтерес постанову Верховного Суду від 08.07.2021 у справі № 640/11833/19, якою визначено, що «небажання дитини спілкуватися з батьком, може бути поважною причиною невиконання матір'ю рішення суду про усунення перешкод в участі батька у вихованні та спілкуванні з дитиною, оскільки це фактично є примушуванням дитини, що може призвести до психологічного тиску на дитину та явно не відповідатиме якнайкращим інтересам дитини в аспекті забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі» [3].

У разі якщо виконавцем встановлено повне та належне виконання рішення, у визначений судом спосіб та з дотримання певного порядку, він зобов'язаний скласти акт та винести постанову про закінчення виконавчого провадження. При цьому, з метою захисту прав батьків та дітей на спілкування під час виконавчого провадження, законодавцем передбачена можливість відновлення виконавчого провадження у разі здійснення боржником подальших перешкод.

Також в рамках даного дослідження варто звернути на доволі гостру

проблему виконання рішення суду про усунення перешкод у побаченні з дитиною, а саме: перебування дитини або одного із батьків за кордоном. На жаль, через повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, чимало сімей перебувають на далекій відстані один від одного для забезпечення своєї, а також дитячої безпеки та права на життя.

Разом з тим, наведене не має бути причиною для невиконання судового рішення, а тому виконавець зобов'язаний примусово виконувати останнє у спосіб та в порядку, які встановлені таким судовим актом, а також Законом України «Про виконавче провадження». У своїй постанові від 09.11.2022 у справі № 753/11909/21 Верховний Суд наголосив, що «виконанням виконавчого документа досягається єдина мета – виконання відповідного рішення суду. Оскільки в рішенні суд визначив графік побачень стягувана з дитиною (час та місце), виконавець не вправі самостійно його змінювати» [5].

Вирішенням цієї проблеми видається у застосуванні приписів ч.3 ст.33 Закону України «Про виконавче провадження», за яким якщо виконання судового рішення ускладнене або неможливе через певні обставини, сторони або виконавець можуть звернутися до суду з проханням встановити або змінити спосіб та порядок виконання рішення. Це право також має державний виконавець за власною ініціативою у випадках, передбачених Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [3]. Прикладом цьому є ухвала Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 24.07.2023 у справі № 210/529/19, якою змінено спосіб та порядок виконання судового рішення шляхом забезпечення спілкування доньки та батька щонеділі за допомогою будь якого додатка чи месенджера у форматі відео зв'язку до повернення матері з донькою на територію України [9].

Отже, підсумовуючи всі вище наведені положення, приходимо до висновку, що належна реалізація рішення суду про усунення перешкод у побаченні з дитиною є важливим аспектом захисту прав дітей під час реалізації гарантій виконавчого провадження, оскільки спряє підтримці емоційного зв'язку дитини із тим із батьків, котрий не проживає разом, що відповідає її найкращим інтересам. Разом з тим, через повномасштабну війну наразі є певні виклики у цьому контексті, які мають вирішуватись виконавцями в межах чинного законодавства та судової практики.

Ключові слова: дитина; права дитини; захист дитини; нормативний акт; міжнародне право; конвенція; декларація; домашнє насильство; юридична відповідальність; законодавство України.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 07.11.2024)
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Постанова Верховного Суду від 08 липня 2021 року у справі № 640/11833/19. URL: <https://>

reyestr.court.gov.ua/Review/98187704 (дата звернення: 07.11.2024)

4. Постанова Верховного Суду від 9 листопада 2022 року у справі № 753/11909/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107509962> (дата звернення: 07.11.2024)

5. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст.542.

6. Рішення Приморського районного суду м.Одеси від 06 листопада 2024 року у справі № 522/5221/24. URL: <https://opendatabot.ua/court/123280168-b8bf9bca6a293107628abc6c401c1290> (дата звернення: 07.11.2024)

7. Рішення Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 15 листопада 2024 року у справі № 317/1073/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123037160> (дата звернення: 07.11.2024)

8. Ухвала Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 24 липня 2023 року у справі № 210/529/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112560927> (дата звернення: 07.11.2024)

9. Сімейний кодекс України від 20 січня 2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст.135.